

22-21

М-40

Рассей Хветератсийён Социалисѣмпа Казан Республика.

Пётём тѣнѣри пролеттарисем, пѣрлешѣри!

Тимухха Хѣветри.

(Ф. Тимофеев).

Тавашла сырма _____
_____ **вѣренмелли кѣнеке.**

(Правописание чувашского языка).

На чувашском языке.

КАЗАНСКОЕ ЧУВАШСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО.

Хусан—1922 сул.

Р. В. Ц. Казань печать разрешается № 801 2000 экз.

КАЗАНЬ.
Типография „КРАСНЫЙ ПЕЧАТНИК“. Казанская 9.
1922 г.

Җавашла ҫырма вѣренмелли кѣнеке.

1. А, у, ы, ӑ, е, ӱ, и, ё сасӑсене каланӑ ӗух ҫавар уҫӑ тӑраӑ, ҫавӑнпа вӗсене уҫӑ сасӑсем, теҫҫӗ. Н, р, ш, в, л, м, х, с, п, т, ӗ, ҫ, к, ҫ, ӗ, ӳ, Ӷ, ӷ, Ӹ сасӑсене каланӑ ӗух ҫавар хуӑӑ ӳе хуӑӑнарах тӑраӑ, ҫавӑнпа вӗсене хуӑӑ сасӑсем, теҫҫӗ.

I. Микулай.

Тӗлит-тӗлит Микулайӑн.

Икӗ сум укҫи ӗур-ӗске.

Ӧурт те илес тет унпала,

Кӗлет те илес тет унпала,

Хӗр те илес тет унпала,

Лаша та илес тет унпала.

Ҫакӑнта уҫӑ сас-паллисене айалтан паллӑ тӑвр.

2. Сӑмаха ӗӗр ӳӗртен теӗӗр ӳӗре татӑкӑн куҫарасҫӗ:
пу-лӑ, ав-тан, ӳа-пала ӳе ӳапа-ла, ӳӱ-реҫе, ӳе ӳӱре-ҫе.
Ӧӗр татӑклӑ сӑмаха куҫармасҫӗ: ҫурт, кӗт, вӑл.

2. Ҫырма.

Ҫырма ӳухаӑ кӗрлесе

Аслӑ ӳалӑн ҫумӗпе.

Хӗвел тӗрӗ тӗрлесе

Выдаѣ уяи шывѣне.
Тѣрѣ шывѣн ѣшѣнѣ.
Кѣвак пѣлѣт ѣавѣнаѣ,
Ватѣ ѣѣмра татѣлса
Тѣсене пѣхса савѣнаѣ.
Авѣ кѣнер сѣиѣнѣ.
Старик ларѣт вѣлтапа.
Ѣѣпѣрт-Ѣѣпѣрт пуллине
Улталасшѣн ѣманпа.
Ав аѣасем сѣл ѣенѣ,
Шывра ишсе сѣрессѣ,
Пулѣ тытан ваттине
Хирѣстерме пѣлессѣ.

Сак сѣвѣри сѣмахсене татѣкѣн уѣарса сѣрѣр.

З. А, у, ы, ѣ сасѣсене хытѣ уѣѣ сасѣ тессѣ; е, ѣ
и. ѣ сасѣсене сѣмсѣ хушѣ сасѣ тессѣ.

З. Нарспи.

Ѣѣшѣл курѣк хушшинѣ
Сал-сарѣ тѣзек ѣсет;
Аслѣ Силпи ѣалѣнѣ
Нарспи ѣатлѣ хѣр ѣсет;
Пилѣ-кусѣ пит хѣхѣм,
Хирти сарѣ тѣзек нек;
Пилѣ кусѣ хуш хура,
Пилѣ хура нѣрса нек.

Сакѣнти сѣмахсенѣн хытѣ уѣѣ сас-паллисене ѣѣалтап
патакпа туртѣр, сѣмсѣ уѣѣ сас-паллисене икѣ патакпа тур-
тѣр.

4. Сăмахра пѣр уѣ сасă хытти пулсан, пур уѣ сасăсем те хытти пуласѣ: пѣру, тунката, кăвакартѣн; пѣр уѣ сасă сѣмси пулсан пур уѣ сасăсем те сѣмсисем пуласѣ: пѣлѣт, ѣнер, зурѣе. Сăмахра уѣ сасăсем хыттисем пулсан, хупă сасăсем те хыттăн илтѣнеѣ: тăмана, тăла, урапа; уѣ сасăсем сѣмсисем пулсан, хупă сасăсем те сѣмсѣн илтѣнеѣ: тилѣ, тинѣс, тупеле.

4. Тинѣс.

Тинѣс пит сарлака, пит тарăн. Тинѣсѣн вѣсѣ-хѣрон курăнмасѣ. Хѣвел тинѣсреш тухаѣ, тинѣсех анса лараѣ. Тинѣс тѣпне никам та ситмен, ѣна никам та пѣлмест. Сил сук зух тинѣс кăвакăн курăнаѣ, йап-йака ыртаѣ. Сил тухсан хумханса кайаѣ те, вара хумсем йăтăнса тухасѣ. Вѣсем пѣрне пѣри сите сите сапăнса, шап-шурă кăпăк кăларасѣ.

Сак стаѣяри сѣмсѣ сăмахсене сырса айалтан патакпа туртса тухăр.

5. Хытă сăмахлă ыдăх йăзѣсене, тырă йăзѣсене туртса сырăр.

6. Й у р а:

Шăнкăр-шăнкăр шыв йухаѣ,

Шăнкăрт зѣппи шыв ѣсет,

Зѣкес зѣппин мѣн ѣс пур?

Ылтăнпа кѣмѣл тавлашаѣ,

Пăхăр уксан мѣн ѣс пур!

Тăванпа тăван савăнаѣ,

Ситѣ йуттăн мѣн ѣс пур!

Ҙак йурра җырса тухәр, хытә сәмахсене айалтан па-
такна туртәр.

6. Т, Л, Һ, сас паллисене хытә сәмахра кәна җы-
расҗә: -аҗа, кукал, мәкәл, тыха, Ваһук, Наһуш, калаҗ, жу-
паҗ; (җемҗе сәмахра т, л, н, җырасҗә, т, л, н, җырасҗә
кил, пит, пин, тенкә).

7. Тимәр тылә.

Тимәр тылә тесенөх,
Сехри хәнаҗ инкесен:
Тимәр тылә әшәнҗе
Шурә шуйттан лараҗ, тет;
Тимәр тылла тытсанах,
Шәләсемпе шапкаҗ, тет.
Кантәр тылас тесенөх
Куҗа җүнә күртет, тет.
Ҙав җүп куҗа йулсассән,
Ҙын тухатмәш пулаҗ, тет.
Ҙав тухатмәш хушнице
Тимәр тылә җәрәпе
Урам тәрәх, хир тәрәх
Шалтәртатса җүрет, тет.
Тылә сиксе җынә жух,
Ҙулә җивҗе җын пулсан
Аңа хәссе вәлерсе
Йувне өҗҗе кайаҗ, тет.

7. Шурә йаналасен йатне җырәр, җемҗе сәмахсене
айалтан туртәр.

8. Сын каласаѣ. Лаша кѣсенет. Ёне.... Шанкѣрѣя....
Куѣ кураѣ. Хѣлха.... Вѣлхе.... Пуѣ.... Вѣрне.... Хѣвел....
Йѣп.... Сѣрма....

9. Пыѣк-пѣѣк. Тухаѣ-кѣрет. Хура.... Сѣлѣ.... Вѣ-
рѣм... Ухмах. Кайаѣ. Вѣрлѣ. Сута. Хыѣ. Ёѣзен. Пуѣан.
Сивѣ. Тутѣ. Уѣѣ. Йанѣраѣ.

10. Шуѣ хут. Симѣс куѣк. Кѣвак... Хура.... Ула...
Пыѣк... Хыѣ... Таса... Йака... Сѣрѣк... Усала... Кахала...
Тѣварлѣ... Асла...

11. Ё сас-паллиллѣ 3 сѣмах, ѣ сас-паллиллѣ 4 сѣмах,
Ї сас-паллиллѣ 5 сѣмах тупса сѣрѣр.

12. Сѣмахѣн хыѣ татѣкѣвѣѣ л, н, т. сѣмѣ илтѣвет
пулсап. ѣ, ѣ, ѣ сѣрмаѣѣ, сѣмѣ татѣкѣсѣвѣѣ, л, н, т сѣра-
ѣѣ; пукапѣ, пуѣкѣ, калѣ, кулѣ, Йѣуш, Миѣук.

13. Тутар вѣрманѣ. Ивансѣн сѣранѣ. Сѣпса пѣлѣ
Уѣѣте хитрѣ мар. Сѣхман-тумтир. Миѣук хѣйсѣн арманѣ
пѣвѣѣ кускалаѣ. Наѣуш пукапѣвѣнѣ сѣхатнѣ. Сѣвѣ сѣн пар-
нѣ параѣ. Сѣрѣкѣвѣнѣ килѣ, ѣшѣ пулѣ. Ухмахран кулѣѣ, ѣс-
лѣнѣ мухѣѣѣ.

14. Хыѣ сѣмах сѣмѣ сѣпѣкѣнѣ пѣтет пулсап, сѣмѣ
сѣпѣк ѣмѣн л, н, т сѣраѣѣѣ: атѣте, анѣѣ, катмѣ, канмѣ,
кулмѣ, ѣвѣлнѣ, вѣрманнѣ, Иваннѣ, сѣхалнѣ, туратнѣ, сѣт-
мѣ, пѣсѣлмѣ, тунѣѣ, пулѣѣ.

15. Тѣварнѣ кура хакѣ. Ашшѣ ѣвѣлнѣ сѣваѣ. Миѣтри
хѣй кахалнѣ йѣтаѣлмасѣ. Миѣтри укѣ. шуѣтнѣ ѣста. Аѣѣр
туѣа, ѣѣсѣм, атѣ каннѣ кѣрѣлѣр. Шанкѣрѣѣ пѣѣѣѣ кѣмѣлнѣ
ѣпир туѣа килѣѣмѣр. Танѣѣш пѣтнѣ сѣрѣсѣ, йѣлта тѣвѣѣш
пѣгѣѣ сѣк.

16. Йумахѣн малѣтанхѣ сѣмахнѣ мѣн сас-паллилѣ
сѣрма пуѣлѣѣѣ, йумах хѣсѣпѣзен пѣнѣѣ ларѣѣѣѣ. Сѣвѣсѣм

тырă ыраççĕ. Кашкър вӳрманта пурӳнат. Йӳтӳ шӳмӳ тупнӳ.

8. Çуркунне пуçламешĕ.

Çуркунне çитсе килет. Хӳвел хытӳран хытӳ ашӳтӳт. Йур ирӳлет, шыв йухӳт. Кӳзӳкӳ та цапка кӳлара пуçлат. Ашӳ йенчен вӳсет кӳйӳксем вӳçсе килеççĕ. Çынсем пурте савӳнаççĕ.

Сакӳ стаӳйара пурӳ миçе йумах? Малтанхи йумахĕ мӳнле? Малтанхи сас-пӳллине мӳнле сырӳнӳ? Йумах хыççӳн мӳн лартнӳ? Иккӳмӳш йумах мӳнле? Висӳемӳшĕ?...

17. Малалли йумахсене мӳн сас-пӳллине пуçласа сырӳр, хыççӳн пӳнӳӳ лартӳр.

18. Пилӳкшер йумах тупса сырӳр.

19. Кӳтартнӳ сӳмахран пуçласа йумах тупса сырӳр.

Вӳрманта.... Пирӳн.... Нимӳтӳĕ.... Епӳ.... Кӳçал.... Пӳрре.... Аван... Йӳка... Йумӳç.... Пасарта....

20. Кирлӳ çӳре мӳн сас-пӳлли сырӳр, пӳнӳӳ лартӳр.

9. М а р у ç.

Амӳшĕ пӳтӳ çинӳ Маруç ун арки çине пырса ларнӳ амӳшĕ аӳна пӳтӳ панӳ Маруç алли çине шӳна пырса ларнӳ Маруç шӳнана пӳтӳ панӳ амӳшĕ те çинӳ Маруçĕ те çинӳ шӳни те çинӳ пурте тӳраннӳ.

21. Çакна вуласа пӳхӳр та, кӳнеке çине пӳхмасӳр, хӳвӳр аӳланнӳ нек сырӳр.

10. Хӳллекхи вӳйӳ.

Хӳлле пулнӳ. Çанталӳк ашӳ тӳнӳ. Вӳл çул йур нумай пулнӳ. Аӳасем пӳве çине кӳнӳ та, йуртан çын тӳва

пусланй. Хайсен аллисем шайнй. Вёсем сапах та сынвине туса пётернё. Сынни пит аван пулна. Ун саварне тёлём хытгарнй, куёссене кайракран тунй. Азасем йур кёлетки сине пайса савайнй.

22. Ушкйнна шухайшласа сырмалли сйгзинеени.

23. Куё умёнте туса кайтартине сырар.

24. Саймахра икё пёр сасй йунашар пулсай, икё пёр пек сас-палли сырмалла: атте, иккё, алли, пайсасси, авантубё.

25. Павйл ашнё ёне ашё илнё. Анне икё ана тыр вырнй. Виёсэн виёё талаш вутй татнй. Вёренни-сутй, вёренменни-тёттём. Икё саккйр вувултй. Калган шухайш йусесси, пирён шухайш вырасси. Сунатймсем пулсассй, вёсёттём те каййттам, тинёс урлй касйттам, сут тёнёне курйттам.

26. Пётёк хуранйн пайтй... Ырашран сйнах тйвасёё, сйнахран... Сынсем ёслесёё, сийесёё... Шайпзак сасси илтёнет, тйрсах итлессём... Икё хёрен пёр шухайш йста пар...

27. Ушкйнна шухайшласа сырмалли сйгзинеени.

28. Шайпйр сасси тарансан, туй йуррийё пусланай: меншён шайпйн ларатйр? Шайпйн шайпйн лармашкйн шайпзак тёппи мар еппр.

Ыр хйнасем тёцелте ёссе сисе савйнасёё, хёрёцеле каззине ырай кунсем сунасёё; сывай пултзайр, пур пултзайр, азадйдаллй пултзайр, ырай-тату пурйнтзайр, усал саймах апилтзайр.

Ййвайс тйрне хйпарасси хйпарассинтён анасси: ай йыснасйм, аккасйм, сирён пата килесси, килессинтён кайнасси! Лаййх лаша сине ларсассй, анса утасйм килмест; сак тйвансем патне килсесён, уйрайса кайнассйм килмест.

29. Умёнҗе туса кәтартнине сырәр.

30. Ушкәнна шухәшласа сырмалли сәтүннени.

11. Й у р а.

Вуниккәпе тувә сәпата,
Сыриҗҗен сырасса сунмарәм,
Сырсан пәрахасса пәлмерәм;
Ах, тәвансем, җупәймсем,
Куриҗҗен курасса сунмарәм,
Курсан уйрәласса пәлмерәм.

12. Л а ш а.

Лаша мәнле выҗах? Вәл мән-мән тәват? Ёслөнәшөн
сын лашана мән тәват? Мәнле апат парсан лаша вәйлә
пулат? Лашасәр пурәйма сынна мәнле пулнә пулә-җүбә? Ла-
шасем мән-мән тәслә пулаҗҗә? Лаша аҗине мән теҗҗә?

31. Хытә сәмахра җ, с, җ хыҗҗән ш сөмсөнән илтә-
нет: сырла, сывәр, җылай, җышкә, җыкан, җыха.

32. Пәнҗәсем вырәнне сәмахсем тупса сырәр.

Хветөрпе Иван сырла.. Пирән җыха... Арсын туйбә
йурласа урам тәрәх... Сын синҗен усал... Тийеке хәшбә
сөрте сыруҗҗә теҗҗә. Асу-аннү патне.. Җавса сывәх та,
сыртма... Епир хәнара җылай... Кәлте сыхма та... кирлә.
Җи малтан тырә выракан аҗана... Пәх-ха, сана куршанкә
сыҗҗәннә, теҗҗә. Җыкан...

33. Ёне синҗен мән те пулин сырәр?

34. Хытә сәмахра җ, с, җ умән җ, ң сырмасҗҗә,
н, л сыраҗҗә: пәнҗә, пәнҗә¹⁾; шалҗа, қалҗа, мунҗа, сул-
җә, кәнҗала.

¹⁾ Купәста пури.

35. Павтай-ийәл йәтә. Пылтәка тури зәвашсем лапра
тессә. Урна хылтәкә вәрам. Сарлака сунсәллә вәрене те
назар йәвәс мар. Пүтене сасси пәтпәнтәк! Ёнесем калтә
синтә сүрессә. Епә кәнтәла... Сын пәр сәкәриа антәх...

36. Калай, тәвай, курай-сакан пек хытә сәмах вәснә
т сырассә: киләт, верет, пәлет,—сакан пек сәмсә сәмах
вәснә т сырассә.

13. Суркунне.

Килтә ыра суркунне,
Килтә йәтә ашәтса,
Хәвел савай тәнтәне.
Хәл айхинтәен вәратса,
Тәттәм вәрман зәрәлет,
Йешәр тумтир тәхәнай.
Сәсән хиртә йешерет,
Илемәне мухтанай;
Төрлә төрлә зәзексен
Ыра шәрни сарйла.
Нур сәрте те кайәксем
Лайәх йурри йанәра.
Сүлте, пәләт айәнзе
Тәри йурри илтәнет;
Сәмсә курак сийәнзе
Пүтек-сурәх сиккелет.
Хәй кәтәвә патәнзе
Аңа шәхлизә калай.
Хырамә пит выснине
Силли йалнелле пәхай.

37. Ушкәкна шухәшласа сырмалли сәттинени.

38. Мулказй тилле улталани синзен сырса парйр.

39. Каламасй тумасй, анмасй,—савйи нек хытй сй-
мах вёсне масй сырассё;

40. Ылтйи хёвел савйианмасй, сутй куна сутатмасй,
пёлёт айне пытанай, хйй суттинзен вйтанай.

Йёп зиксерн те куз курмасй. Ёслемесен ёс аймасй.
Суккйр курмасй.

41. Ъйи сймахйи суйи сук. Михетере мён ситмест:
пётём йалта пёр пуйан, йна никам ситеймест.

Кунён-сёрён выдма шйпйрё те зарйианмасй, кунён-сёрён
ташлама пуса-казйи ывйианмасй. Хёрлё заршав хысён-
зе пёркензёкне хёр ларай. Хёр ларай те хёр йёрет, пёр-
кензёкне сёклемест. Хёр суммисем йурласа увйиан сасси
илтёнмест. Сёлё ту сйиизй сил арман кунён-сёрён авйрай,
сйианх тухни курйианмасй: пирён йшра вут сунай, тётём
тухни курйианмасй.

42. Куз умёнте туса кйартинине сырйр.

43. Арасна сймахсене; сын, хула, шыв, сйрт йа-
зёсене пысйк сас-шаллине сырассё. Тйрахвин, Хусан, Атйл,
Кавкас.

44. Ёлёк авал вйрманта пулйй Кармал йатлй йал.
Хусан, Ъёмпёр, Самар, Ъул-хула Атйл хёрринзе. Пирён
йалта туй пулай, Араман Иванё авланай. Пиртен кйнтйр
йенелле Кавкас, тйвёсем хёллехи хёвел-анйс йенелле
Карпат тйвёсем пур. Сёрпуй хуси сёр хуса, сёр хусапа
мён тйвас! Пирён Митри хйй хуса, хуса майри Пйлаки.

45. Епир.... уйесёнзе.... вулйсёнзе..... йатлй йалта пу-
рйанатйр. Епё хам.... йатлй, атте.... йатлй. анне.... йатлй.
Епё.... туслй пурйанатйи. Епир.... пёр парттй хуласем.....
Епё пёлекен ййтй йазёсем.... Епё пёлекен сйлтйр йазё-
сём.... Епё.... таврашё, есё,.... таврашё.

46. Саһанта ыйтнисене хирёс каласа сырар.

Пирён патшалăхра җи асла хула мён йатла? Сирён йал патёнҗи сырма мён йатла? Сирён вярман мён йатла? Хусан мён йатла шыв хёрринҗе? Сирён патра пасар аста-ақта пулат?

47. Саһна вуласа пәхәр та, кёнеке сине пәхмасәр хәвәр йиланнә пек сырар.

14. Лашалла выльжани.

Есир аҗасемпе лашалла выльжана тыгънтәмәр.

Енё лаши пултәм, Петёр сынни пултё. Кирле тыкн пултё. Петёр мана пушана сапрё те, манән ыратрё; кәш-тах макәрса йамарәм. Лаша пулна пулсан, мана та саһнә пулө-җүё! тесе, тәрат тыхи.

48. Хәвәр сырас килнө сәҗҗинени сырар.

49. Ыйтмалли йумах хысән ыйтмалли паллә лартаҗ сё. Аста гайан? Мён тәван?

50. Есё кам? Есир миҗепён пурнатәр? Пайан мён кун? Ернере миҗе кун? Җалашра миҗе аршән?

Пиллэк те тәваттә миҗе? Вярмантан мён сүлө? Вярмантан мён сәра? Хутран мён шурә? Пуринҗен мён тут-лә? Санән сәваранта миҗе шәл?

51. Кирлө сёре мән сас-палли сырар, пәвҗә; тата ыйтмалли паллә лартәр.

Җуман лаша пушә йуратаҗ пуҗәма аста җикес есё миҗе султа сирён йалта кам йсла ыраш уләм ситерсен ыра выльж та ывәнаҗ суркунне сул усал ёнер шула мёншён килмерён уйәх сутти сап-сутә сывә пурәватәр-и хәвәр аван-и тата пёр йәвәсәр вярманта шәтман йуман кутёнҗе суралман мўлкаҗ ыртаҗ-мён вәл?

52. Пиллэк ыйтмалли йумах тунса сырар.

15. Ш а п а.

Шапа аста пурһанат? Вӕл мёнше тӕранса пурһанат? Шӕнасене, ӱпресене вӕл мёнле тытат? Есӕ шапана йурататан-и? Унӕн йунӕ мёнле? Шапанӕн миӕе шӕл?

53. И, ши, и-мён, им, а, е, ха, ёске, саксене сӕмах сӱмне патакна сӱпӕстарса сӱрасӕб: Лаша-и, кам-ши, есӕ-и-мён, куратан-а, илетӕн-и, кай-ха, аван-ёске.

54. Куӕ умӕнӕе туса кӕтарнине сӱрӕр. Упта ытма лли йумахсем пултӕр.

55. Аста кайса кӕрем-ши, пуӕма аста ӕикем-ши? Тарӕн сӱрма тӕрӕх хурӕлхан ирхи сывӕм шывӕне ӱсет-ёске, ирхи тӕмпа зӱлси сарӕхат-ёске. Ай-хай сутӕ сӕпӕм, хӕрлӕ зӕрем, йӕвӕр хуйхӕпа шуралаӕ-ёске. Мёншӕн, ӕёкес, хуйхӕран катӕу ытла ватӕ-им, парнӱ ытла сахал-им. Тӕри вӕсрӕ куртӕр-а, ут утланса тӕтӕр-а? Хӕр сӕри кил-зӕ куртӕр-а, хирӕс тухса илтӕр-е?

56. Кам есӕ? ӕаваш-и, тутар-и? Есӕ кӕнеке вулама аста-и, шутлама-и, йе ӱкерме-и? Стапан, пӕх-ха кунтадла: сав кӕнекене илсе пар-ха. Тӕлит-тӕлит Микулайӕн икӕ сум укси пур-ёске. Сывӕ-и-ха тӕвансем? Ку сӱрат-и-мён?

Хура зӕкӕс вӕсет сӱлелле,
Сӱназӕсем канас сӕр пур-ши?
Пирӕн ку пуӕсем хурӕлхӕ,
ӕунӕмӕрсем канас сӕр пур-ши?

57. Кӕшкӕрмалли йумах хыссан кӕшкӕрмалли пал лӕ лартаӕб: Кай кунтан! ӕун!

58. Көркүри аҫа бузбу йарыма! Буз ҫасрах! Вәшт! анҫах турё, курса та йулаймарәм! Тәрәс! тутарҫё, сёр ҫётресё кайрё. Суйессё кашкәр куран нек туса кәшкәраҫ. Килёр кунта! Кашкәр пур! килёр! тет. ҫанкәр-ҫанкәр! тутарҫәм, ҫүреҫерен урамалла тухрәм ҫкрәм. Сывй пул!

59. Кирлё сёре кәшкәрмалли паллй лартәр.

16. И к ё п а т т ә р.

Васлипе Петёр ухатана кайна. Петёрё сьрмава анвй та, кәшкәраҫ. Васли, кил кунта, уша тытрәм тет. Васлийё кәшкәраҫ; илсе кил йна кунта тет. Петёрё илсе пыраймастйп тет. Васлийё: Апла пулсан ху кил кунта тет. Йнамаст сьсе йарасшйн. Ай-уй сьхәраҫ. Петёрё.

60. Куҫ умёнҫе туса кәтартнине сьрәр. Унта ьйтмалли йумахсем пулмалла.

61. Хәвәр сьрас килнё сәҫҫиненине сьрәр.

62. Йумахра ҫёнмелли сәмах пулсан, йна ьтти сәмахсенҫен хуреллё пәнҫапа уйәрәссё. Аҫа, Павйл, вярмава. Атте, ёнер есё аҫта пултән.

63. Микуш пьтҫе, аҫа пасара. Аслй пуләр, аҫасем, умах хьсҫйн ан кайәр. Сывй пуләр, тәванймсем! Кёрех пурҫе, хуҫәм, төшелерех лар. Аҫта кайан, кәсйпа? Сийех, тәрва тус, сийех. Йатласа ан кай ёнтё, тәхлаҫй! Ах, анне, икё каййк, куртәм-ёске! Елекси, сәпата тума пёлетён-и?—Сук, Иакку муҫи, пёлмөстёп.

64. Кирлё сёре хуреллё пәнҫй, ьйтмалли паллй, кәшкәрмалли паллй лартәр. Михаҫа кәранташ пар-ха. Аҫар аҫасем шыва кёме. Лукка сатаҫҫй турән-а? Ай аҫасем пуҫ ьратаҫ, симёс каййк пуҫран сәхрё.

17. Хълхасър.

- Таса-и тълхләр.
- Пасара кайрәм.
- Хълхасър-и-мөн тълхләр.
- Автан илтәм.
- Сыва пул тълхләр.
- Сирәм нус патәм.

65. Куҗ умёнҗе туса катаргинне сырәр. Унта зеймелли сәмахсем пулмалла.

66. Анана сухаласә. Анана сүресә. Сакй икә йумаха пәрлештерсен, сапла йумах пула: Анана сухаласә, сүресә. Тата йумахсем илер. Манйи кәнеке пур, манйи хут пур. Манйи туска пур. Манан крихвёл пур. Сакй таватй йумаха пәрлештерсен, сапла йумах пула: Манйи кәнеке, хут, туска, крихвёл пур.

Пәрлештервө йумахра пәр ыйтмалли сәмахсем хушшине хўре-пәнҗә лартасә.

67. Суртеене тимөрне, хәмапа, уләмпа витесә. Пөлёт сүтти—хөвел, уйах, сәлтәрсем. Пахзана купәста, паранкә, хайар, сарак, сухан лартасә. Микуш, Йакку, Хөветөр, Ухванес пәр парттә синҗе лартасә. Шкулта хут сыррасә, кәнеке вуласә, сатаззә шутласә, йурә йурласә, өслесә, выласә. Йәп тиксен те куҗ курмас: те арсури, те шуйтан, те ыр—усал, те ташман, те сул майаг, те амак? Пасарта епә пиләк мйшәр сәната сутрәм, вичә кәречке кулаҗ илтән, куккана күресә каласрәм. Хура пөлөтсем туласә, сәва патәнҗев тухасә, хайаматалла кайасә.

68. Хут шурә, төрлө.... пула. Лапкара суңаң, крассын....сутасә. Вәрманта йуман, сәка.... үсет. Сәлле,

ыраша.... Тырӑ тессе. Сӑкӑр, кулаҫ.... етӑм сӑмӑссӑ. Ааӑр-
ласси, тӑртесси.... хӑр-арӑм ӑссӑ.

69. Сакна вуласа тухӑр та, кӑнеке сине пӑҫмасӑр
сырӑр.

18. Т ы х а.

Симӑк тӑлӑнӑҫе Шур Семён Микулин кӑсри хӑмласа
пайӑ. Тыхи сӑрен, йаха, кӑске хӑреллӑ, пӑҫма пӑт хитре
пулӑй. Микулийӑн Ваҫукӑ, ситӑ сӑлхискер, йа пӑт йу-
ратӑй: унпа пӑрле ҫуниӑ, сивкеленӑ, йа сӑкӑр ситернӑ.
Тыхи пӑтне ытти аҫасем ырсан, Ваҫли йа каланӑ: Тап
йа, тап; сырт, сырт! тенӑ.

70. Хӑйар вӑрлани сӑнҫен сырса парӑр.

71. Пилӑк пӑрлештернӑ йумах тупса сырса парӑр.

72. Йут сӑмӑха ысӑк сас—паллине сырма пуҫлаҫҫӑ,
умӑн икӑ пӑнҫӑ лартаҫҫӑ, хыҫҫӑн хӑрелӑ пӑнҫӑ сыраҫҫӑ.
Праски Уҫана каланӑ: кӑнеке пар, тенӑ.

73. Хӑветӑре ашӑ каланӑ: Асту, Хӑветӑр, хытӑ ап
хӑвала лашана, тенӑ. Тилӑ шухӑшлаҫ. Улталам-ха ку каш-
кӑра, тет. Вара, аҫам, вӑл кушак аҫ! тесе каларӑ тет
амӑшӑ сурине. Аҫа тем пек кӑшкӑрат; Кашкӑр пур! Ки-
лӑр! тет. Сул йӑлаши тӑвансем тесе ыйтрам. Епӑ шухаш-
латтам; Йепле мавӑн вулама вӑренес-ши теттӑм.

74. Кирлӑ сӑрте мӑн сас-палли сырӑр, икӑ пӑнҫӑ йе
хӑреллӑ пӑнҫӑ лартӑр.

Ахаҫ вӑл т се каларӑ тет йӑтти. Кашкӑр пӑтеке ка-
лаҫ сана тавлашса сӑнтереймӑн тет. Кахал шухӑшлаҫ
ыран ӑслӑп тет. Хӑлиха калаҫ мавӑн та уҫӑлса хупӑнас
тет. Бӑвӑлӑ ыйтаҫ анне мӑншӑн йашка пӑрмерӑн тет.

75. Йут сӑмахла вунӑ йумах тупса сырӑр.

76. Ғаһна вуласа тухър та йнланный нек сырса парр.

19. С и в ё љ ё с ё с ё.

Пёр ухмаһан пите сивёџё хуръс сёсё пулнă. Вăл унпа тимёр касма тытăннă. Сёсён касмасі. Ухмаһ шуһайшлаџ: Манăн сёсё мăка пулмалла, кёселе касса пăхам-хатата, тет. Касаџ кёселе. Касаџ касаџ кёселе сыпсăнсах пыраџ. Ухмаһ силленсе ситет те, перет сёсёсине урамалла.

77. Йншă йумах хушпине хўреллё пайнџă ларта-сёсё, Хёле сивё, сула йшă. Сисём сисет, аслати авџатаџ.

78. Сёсен хирте сил выџаџ, сарă ыраш хумханаџ. Тёслёрен сын суралаџ, пинтен пёри џап йараџ. Хёвел-тухъс хёрелет, ыр савталăк пăсџлаџ. Сут тёвџере сёр мăнтър, унтап мăнтър ним те сук. Ширёп анне нит кунё: су-са сухан лартаџ те, висё пусё сухалсан, вис кун сине намастё. Тёттёмленџё, кас пулџё, пётём тётџе лăшланџё, пшрăх сывлăш усăлџё, вёри йшă лёшленџё.

79. Хўре-пайнџасем лартса тухмалла.

Асу йатне каласан сава такам та хёр парё хăвăп йатна каласан каџака та парас сук. Иртрё симёк иртрё туй иртрё туйри савăнăс. Хай хура ураллă хёрлё калпак-лă кусёсем сиксе тухас нек сăмен кукър. Тийек йăтти тнл тытаџ тил тытсан та йураймасі епир йстап йурасеп пур? Вун шикленет йш вăркаџ пус тўшинџеп сёрём тухаџ.

80. Хўре пайнџасем лартса тухмалла.

20. С у л а х и к а с .

Тәр сулахи касхине
Вәри сывләш уҗәлҗә
Төнҗе шәпах ләпланҗә.
Сайраран сәс катаран
Карәш сәсси илтөнет.
Вәл та кәртәк картлатсан
Җарәнаҗ те төләрет.
Пөлөт сивҗе сәлтәрсем
Сынсем сине пәхәсҗә
Хутран ситрен вәттисем
Тытәймалла выҗәсҗә.
Кәҗәк пөлөт җатәр пек
Сәлтәрсенҗен сәултерех
Авәс сәлси майһе
Җәтренкелет тәлекре.

81. Ака сивҗен сырса парәр.

82. Салтак патне хут сырәр.

83. Йәкәр сәмаксене пәр пәринне патакпа сыпәс-
тарса сыраҗҗә. Сәкәр-тәвар, әскә-сикә, аҗа-пәҗа, урла-шир-
лә, хире-хирәс, ик-вис.

84. Сәкәр-тәвар хире-хирәс. Карҗәк хуйхи-суйхине
сәрепеле сәҗәрмасҗ. Шап-шурә халәх кунә-кунәне вәркет
әскә-сикәре. Аҗа-пәҗа вәй выҗәҗ, ашшә—амәшә савәнаҗ.
Ана, вәйна пар, киле тавәрәвсан хәйма пар; пиләкән ит-
тине, сурлавән шәлне пар; такби-такки әшне кәтәр, тырри
пулли перекетлә пултәр. Кил-сурҗра кашәк-тирәк шәлтар-
татмасәр пулмасҗ.

85. Шир-авәр тәвасси хәр-арәм... Атте-анне пур җух-
не пыр та тутә, си-вуҗ та.... Хакне-мөнне пәлмерәм, аллә

цус.... Куҗа-куҗаһах.... Виҗ-тават ёркерен.... Масмакне төр-
лесе пөтернө, куккяр-маккяр тытна.

86. Шәнкяр-шәнкяр, вёл-вил, җи-җи, сятяр-сатяр,
пәт-пат-саһпә нек сәмахсене пәр-пөрине патакка сынас-
тарса сыраҗҗә.

87. Йәпәр-йәпәр хәр утаҗ, мәшәлтетсе карҗак ыраҗ.
Шәнкяр-шәнкяр шыв-йухаҗ, шәнкяр җәһни шыв ёсет.
Каш-каш вәрман каш вәрман савә вәрман ма шавлаҗ?
Шәри-шәри! сын шавлаҗ, урам тәрәх җупкалаҗ. Нарт-нарт
кәвакал, йста каван кәвакал? Хәйен куҗ-сулө урайне шә-
пәр-шәпәр тәкәнаҗ.

88. Шәпәр-шәпәр сәмәр.... Җәхә урине төлт-төлт ту-
тарҗә те.... Тәрәс-тәрәс! тапмашкән Хусан атти кирте
пур, шарт-шарт! сунмашкән Җәмпәр аlesi.... Шәри-шәри,
ләй-ләй... Кассәп-кассәп йуман сятяр-сатяр!...

89. Йәкел син җен мән те пулин сырәр.

90. Тө (түтө) сыһәва пур сәмахпа та татәкпа сы-
җастараҗҗә: лайәх-җә, пур-җә, епә-җә, калаҗ-җә, илмест-җә,
үкет-җә, кайас-җә.

91. Пирән йалта хәр пур-җә, йазә уһән Җәкәс-җә,
хәй те җәкәс некәх-җә, ытарма сук аван-җә. Йыснасен
вәкәр пур-җә вәл пит усал-җә, никама та иртермест-җә,
куракапа сәкет-җә. Пирән йалта пәр карҗак, пурәнаҗ-җә
өләкрәх. Пур-җә уһән каҗака, икә сурәх пәр куһак. Та-
ләш пүрҗә тәрәнҗе тәманасем усраҗ-җә, тәманасем патәп-
җе тимәр тылә лараҗ-җә.

92. Йәкә кунта сәр-шыв сәңла-җә: йәри-тавра вәр-
ман-җә, уләхра кәу выдәх-җә, шывра терлә пуһ-җә, кә-
лет тулли тырә-җә. Суһазәсем пулсәссәп, вәсә-җә те
кайә-җә, тнәс урай насә-җә, сүт төнҗене курә-җә. Ватә

тун та хытй тун, хытса кайнй кёссе сав; самрйк тунта
пёжёк тун, тунё ытла сёмсе сав. Каййк тунё пулсассйн,
йёрё-түё те кулё-түё; сунажёсем пулсассйн вёсё-түё те
кайё-түё. Султах вилес пулё-и-ха? Киле ситсе тйрас-тё,
ыр вилёмне вилес-тё, йүтезенех пурнас-тё, түшек сипте
вилес-тё!

21. Ырй арйм.

Калама сук арйм-түё.

Сур пус пйхйр укса та
Ун алпнже хаклй-түё.
Хёлле пулсан каспала
Хайй сугса йарай-тё,
Кус хупмасйр кйпчйла
Авйрласа ларай-тё.
Епё йна хйш тухис:
Пйртак кансам! тейетём,
Мана хирёс вйл йшшйн:
Ывйнман-ха, тейет-тё.
Автан автса йарсассйн,
Тин сывйрма выртай-тё.
Кйвак сугги палйрса,
Кйвакарса килитжен
Ура-сине тйрайтё,
Каллах ёсёе пуслай-тё:
Йнесемне сурйхсене
Апат парса тухай-тё,
Камака хутса йарай-тё,
Йашка-сйкйр пёсерет-тё,
Йе урйх ёс тйвай-тё.

Сурла, тырӑ вырнӑ дух,
 Йе утӑ-мӑн сӑлнӑ дух.
 Ывнас тӑлӑ сук тӑ ун.
 Хӑш дух хӗпӗртемелӗх,
 Аслӑ прасвӑксем умӑн,
 Мӑн те пулин тумтирлӗх
 Илкелесе параттӑм.
 Мӑншӑн укса тӑкатӑн?
 Епӗ сана унсӑрах
 Йурататӑн-ске! тет-тӑ вӑл.
 Ӑрайри нек унпала
 Пурнаттӑмӑр унпала.

93. Кӑмака сине хӑпарас-тӑ, таракантап хӑратӑн;
 сурла татма кайас-тӑ, мулкаҫсенҫев хӑратӑн. Кӑҫал илнӗ
 сӑнӗ сын тырӑ вырма тӑрсассӑнах сурла касмасӑ темин
 тӑ: утӑ сӑлма тӑрсассӑн сава касмасӑ темин-тӑ, кӑлин-
 калин пӑхмин-тӑ.

22. Л а ш а с е м.

94. Епӗ ун духне шула сӑреместӑн. Хӗлле пулсан
 атте йе сӑпата йе урӑх ӗс тӑват-тӑ, аннене акка кӑнҫала
 авӑрлат-тӑс. Епӗ те ахал тӑмастӑм: пушӑтсене касса ла-
 шасем тӑваттӑм: ураллӑ, хӑлхаллӑ, хӑреллӑ.

Хӑш лаша манӑн сӑлӗ сӑмесӑрех мӑнтӑр, касӑр ту-
 хаҫ-тӑ, хӑшӑ наҫар, уксах та тухаҫ-тӑ. Лашасем манӑн
 шыв ӗсет-тӑс, тушаҫ-тӑс, пӑрне пӑрни танаҫ-тӑс. Хӑш дух-
 не епӗ пушӑтран сунисене те, пӑккисене те тӑваттӑм. Ва-
 ра лашасене кӑлсе лараттӑм та, пасара йе хӑнапа кайат-
 тӑм.

23. Икё қаҗака.

95. Хявәр сырас килнө сәтүзинени сырар.

96. Тап-таса, сап-сутә-сақян пек сәмахсене патакша сыпәстарса сырассө.

97. Тусем, сәртсем хун-хура, йурө кайса пөтнөрен; тухаф курәк сәп-сәра, хөвел хытә хөртвөрен. Йәтгән майё пөр төлте сап-сара. Вәрәм тунана сапәсә арасланән пирө-кусө дөп-дөрө йун пулнә. Шывө тәп-тәрә, тәрна кусө пек. Уйәх сүти сап-сутә.

98. Пилөк йумах тупса сырар. Вөсендө, „кән-кәвак“ „тап-такәр“, „йап-йака“, „шөп-шөвөр“ сәмахсем пулдәр.

99. Ё сасә п умәндө м сасә тухаф; с сасә с сасәна йунашар пулсан, с пулаф; ш сәсәна йунашар пулсан, ш пулаф.

100. Тәвар-тәварна, тәван-тәванна, пәлан,-пуйан,-вөрен,-вәрман.

Хур-хурсем, куç,-дәрәш, лаç,-йәвәç,-тангәш,—пилеш,-йал-йалшән, кайас,-пөлөс,-курас,-килөс,-апат-апатсәр, өнө,-хөç,-куç,-пилеш,-дәваш,-дәрәш.

101. Ывәнман лашасем.

Сара пуçән, сара уран кил хушшиндө икө аҗа выдәт. Патаксем сине уҗланнә, аллисене пушә тытнә. Кәш-кәрассө, йәшлассө, пөрие пөри хәвалассө, лашисенө пушәсемне саптарассө. Хәйсем-пөтөмнөх тара үкрөç. Лашисем кәна ывәнмассө те, тарламассө те.

102. И умән д, н, т сырмалли.

103. Аңдәи сырмана анни пөр сөхет. Паддәи муҗа палли хәрах куç. Аш кукдәи тутнә. Урәдәи, урни пөр сүл ситет. Хөветөр уш сәпата тәваф. Сирөи хәш өни пәруланә? Ули. Хәдәи самана йәвәр. Мәти пөдәи Кирдәи муҗи пат-

нелле угай. Ваҗли җапата саплай, Маҗти кантра йавай.
Джаванҗи канлө җын мар, канҗөр җын.

104. Кям патне те пулин җыру җырар.

105. Сәмах вәҗеңге а, ә пулсан, вәсене сырмасар
ан хаварар җ сарй аҗа, икө өне, җ ватй җын.

106. Ватй пусупах ухмахла ан йөр өнтө. Виҗө витре
сәра өсрөмөр, виҗө йурй йурларймәр. Җөнө пүртре пурйи-
мә сивөрех. Хытй улама выдйх йуратмаст. Хытй өслерөм
ывантәм, канас пулө. Тырй-пулй кәҗал йышлах мар. Сар-
мантейөн сарй дйххи сарй җамарта тунй тет.

107. Хавар җырас киллө сәвзинени җырар.

1. К а м п у р.

Микула шкултан тавярәнҗө, йаҗтине выдјама тытйән-
тө. Ме сана, Кампур, көнеке, вуласа кйарт-ха мана унта
мөн җыринне, тет Йытй көнекине шйршласа пйхрө те,
айаккала пйрйәнҗө. Манйән өҗ мар көнеке вуласси. Епө
кил-җурт сыхлатйп, җөрле җывармастйп, вйрәсене кашкйр-
сене вөрөтөп, ухутана җүрөтөп, мана ку та җитө терө.

2. Петөр школа кайни.

Пөрмай җумйр җавай, кайк сасси илтөвмест, хөвел те
курйнмаст. Сухасем, җавасем, урапасем өҗлеме пйрахрөҗ.
Ашшө ывйлне калай: җитө өнтө, Петөр, өслерөмөр икөб-
мөр, вөри хөвел йшшинҗө апат-җимөҗ пухрәмйр. Хөдөҗе
ахаль ларитөҗөн, кймака җинтө выртитөҗөн, йаҗтйсем хыҗөн
душаҗөн, кай есө школа көнеке йсне вөренме тет. Тенөр

кунне Петёр ирхине ирех тӑвӑ, кӑсйине сӑкӑр зикрӑ, унтан танташӑсемпе шула уттара патӑ. Ашшӑ пӑхса тӑрса йулӑ: Хытӑ вӑренӑр, ачасем, уӑтӑтеле ытлӑр; самана улшӑнаҫ, сыру пӑлменнине йӑвӑр килет, тӑрӑ.

3. Хӑнана ӑенекен.

Пӑрре Мун-кунта анне мана куккасем патне Мун-кун пӑтти сӑме ӑенме йаӑвӑ. Епӑ куккасем патне кайрӑм та, лартӑм лартӑм, нимӑн калама пӑлместӑп. Ларсан ларсан, сӑлӑк тӑхӑнтӑм та; алак патне ситсен. Мун кун пӑтти сӑме пырӑр! терӑм те, тухрӑм кайрӑм. Кайран пӑтӑвӑсем манран нумайӑвӑн килӑвӑс.

4. Епӑ хӑрани.

Епӑ пӑвексӑ ӑух вырӑссенӑн пӑт хӑраттӑм Пӑрре тавар вырӑсӑ урампа кӑшкӑрса, пырӑт. Епӑ хуш витӑр; Ачасене пустаратӑн-и? терӑм. Вырӑс: Пустаратӑп, терӑ те ман йенелле ута пусларӑ. Епӑ хӑраса тӑп-сакайне пытантӑм. Унта шӑниӑвӑн лартӑм.

5. Вӑррӑн сӑлӑкӑ сунаҫ.

Пӑр сывӑн укґи сухӑлнӑ. Халӑх пухха пустарӑннӑ та, ку вӑрра мӑнле пӑлес-ши тесе калаҫкаласа ларнӑ. Халӑхран пӑри тӑраҫ те калаҫ: Пур те шӑп пулӑр, епӑ вӑрӑ ӑӑлхи пӑметӑп, тет. Унтан хытӑ кӑшкӑрса йараҫ: Астӑвӑр! вӑррӑн сӑлӑкӑ сунаҫ! тет. Сакка каласан пӑри сӑлӑкне йараҫ илет. Вара ку вӑрӑ иккенне пурте пӑлнӑ.

6. Тәләх арәм.

Ҙав-Ҙав Ҙәрте Ҙав Ҙәрте
Тәләх арәм пураһна,
Тахәр ывал уи пуһна
Вунһәмешә хәв пуһна.
Хәрне каҗға панә вал
ВиҘҘәр аллә Ҙухрама.
Пәр ик-виҘ суи иртсәссән
Хвана кайма тухна вал.
Сәм вәрмана Ҙитсәссән,
Ҙавра күлә төл пуһна,
Ҙавра күлә хәрриче
Йешел курак йешөрнә.
Ҙав курак Ҙимешкән
Утне йанә тәварса.
Уҗә Ҙисә тәһә җух
ВиҘҘән пыһә вәлернә.

7. Тинәс әҘсә йаракан.

Иккән тавлаһна. Пәри калаҗ. Епә тинәс әҘсә йаратһ, тет. Тәпри калаҗ. Пултараймаһтан, тет. Тавлаһрәс пин тенкә Ҙинҗән. Ирхине тинәс әҘсә йаратһ тейекән патне пыраҘҘә те калаҘҘә. Тинәсә әҘсә йар, йе пин тенкә укҘа пар, теҘҘә. Лешә калаҗ: Епә тинәс әҘсә йама пултәм, әҘсә йарап та. Анҗах епә Ҙырмари шывсене әҘсә йама тавлаһман. Ҙавһна есир тинәсә йухса кәрекен пур Ҙырмансене пәвәр. Пәр тәмлам шыв та тинәсә ан кәтәр. Епә вара тинәсә әҘсә йарһ, тет.

8. Уҗыттел

Марие сырҗа вѣреннѣ. Вѣл хѣйѣн пуканине те сырҗа вѣренгешѣн пулнѣ. Вѣл йна сас-паллисѣм кѣтартса каланѣ. Ку у, ку р, ку а, пѣрде ура нулаѣ. Ан ман, асту-тенѣ. Унтай. Е-и! санѣн уру та сук иккен, тенѣ те пукани вали ура тума тытѣннѣ.

9. Салтак пиҗѣшѣ патне йанѣ сыру.

Йуратнѣ пыск пиҗи! Сана зунтан вартан йуратса салам йаратѣп. Килте пур те лайѣх пурѣнасѣѣ. Сана салам йарасѣѣ. Куккасѣн Митри те сана салам йараѣ. Вѣл манша пѣрзе вѣренет. Пирѣн шула ѣнер анѣах сѣнѣ уҗыттел килѣѣ, Елѣксѣм тет. Кѣтерин ута нулаѣ. Кулѣшла утаѣ. Ман пата хут йар. Таса пул.

10. Вѣренекен йулташѣ патне йанѣ сыру.

Хѣлѣн! Лайѣх-и? Есѣ шула мѣншѣн сурѣми пултѣн? Епир ѣнер шулта икѣ каҗака сѣнѣн вуларѣмѣр. Икѣ ку-тѣн каҗака кѣпер сѣнѣ теҗѣшме тапратнѣ та, иккѣшѣ те шыва укнѣ. Вуласан савсѣн сѣнѣсѣне укертѣмѣр. Ыран есѣ пирѣн пата кил-ха. Енѣ вѣсѣне сана кѣтартѣп. Шулта халѣ сивѣ мар: вутѣ туртттарса килѣѣс, вунѣ җалѣш.

Санѣн йултапу Упа Мѣтри Йѣванѣ.

Санѣн шѣлну Хѣветѣр.

Торай. 1919-мѣш сул, җук уилѣн 12-мѣш кунѣ.

